

УДК 73.021:7.038.5:7.046.2

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2026.3.27>

Мазур Богдан Миколайович,

народний художник України,

професор кафедри скульптури

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

ORCID ID: 0000-0002-6231-8941

bohdan.mazur@naoma.edu.ua

Чепелик Олексій Володимирович,

заслужений художник України,

доцент кафедри скульптури

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

ORCID ID: 0000-0002-9472-9972

oleksii.chepelyk@naoma.edu.ua

Чернявська Тамара Володимирівна,

асистент кафедри скульптури

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

ORCID ID: 0000-0003-1733-750X

gulavskaya@ukr.net

АНІМАЛІСТИЧНИЙ ЖАНР У СКУЛЬПТУРІ: ВІД НАТУРНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ДО ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

У статті розглядається анімалістичний жанр у контексті історії образотворчого мистецтва та специфіки його створення в скульптурі. Простежено витоки зображення тварин від первісного мистецтва до сучасних форм. Висвітлено етапи створення анімалістичної композиції, акцентується на важливості натурних спостережень, анатомічних знань та образно-стилістичних підходів. Особливу увагу приділено художньому задуму, графічній підготовці та вибору матеріалів. Аналізуються функціональні відмінності між реалістичними, декоративними й монументальними скульптурами. У дослідженні були використані наступні методи: історико-контекстуальний метод – для вивчення розвитку анімалістичного жанру в історії образотворчого мистецтва, зокрема в скульптурі; порівняльно-аналітичний метод – для виявлення специфіки реалізації зооморфних образів у різних стилістичних і функціональних формах скульптури (реалістичній, декоративній, монументальній); метод натурного спостереження – для практичного дослідження анатомічних та пластичних особливостей тварин як об'єктів художнього зображення; візуально-пластичний аналіз – для оцінки графічних та скульптурних етапів створення композиції; метод художнього моделювання – для вивчення творчого процесу формування скульптурного образу через ескізування, стилізацію та узагальнення форми. Наукова новизна. У статті комплексно проаналізовано анімалістичний жанр у скульптурі з акцентом на поєднанні натурних спостережень, анатомічного аналізу та образно-стилістичних пошуків мистця. Вперше запропоновано системну модель етапів створення анімалістичної скульптурної композиції, яка охоплює практичне вивчення природи, графічну підготовку, формування художнього задуму, а також вибір матеріалу з урахуванням специфіки образу. Розкрито функціональні та виражальні відмінності між станковою, декоративною та монументальною скульптурою в межах анімалістичного жанру. Наукова новизна полягає також у визначенні анімалістики як унікального синтезу наукового пізнання живої природи та художнього осмислення, що має вагоме значення для сучасної мистецької освіти і практики.

Висновки. Анімалістичне скульптурне мистецтво є результатом не лише технічної майстерності, але й глибокого розуміння природи, поведінки та пластики тварин. Створення скульптурної анімалістичної композиції передбачає низку послідовних етапів: натурні спостереження, анатомічне вивчення, виконання графічних начерків і ескізів, реалізація образу в матеріалі. Специфіка моделі – тварини, що не можуть позувати – робить натурну практику особливо цінною. Успішна композиція поєднує реалістичність і образність, може бути декоративною чи монументальною, в залежності від задуму автора. Суттєве значення має вибір матеріалу, художня уява та глибоке емоційне сприйняття об'єкта. Анімалістика є

унікальним жанром в сучасному образотворчому мистецтві, що поєднує наукове знання з художнім мисленням, зберігаючи значний потенціал розвитку.

Ключові слова: анімалістика, скульптура, тварина, композиція, анатомія, образотворче мистецтво.

Mazur Bohdan, Chepelyk Oleksii, Cherniavska Tamara. THE ANIMALISTIC GENRE IN SCULPTURE: FROM LIFE OBSERVATION TO ARTISTIC IMAGE

This article examines the animalistic genre in the context of the history of visual art and the specifics of its realization in sculpture. It traces the origins of animal representation from prehistoric art to contemporary forms. The study outlines the stages of creating an animalistic composition, emphasizing the importance of life observation, anatomical knowledge, and imaginative-stylistic approaches. Particular attention is given to the artistic concept, graphic preparation, and selection of materials. The article also analyzes the functional differences between realistic, decorative, and monumental sculptures. The following methods were used in the research: the historical-contextual method – to study the development of the animalistic genre in the history of visual art, particularly in sculpture; the comparative-analytical method – to identify specific features of representing zoomorphic images in various stylistic and functional sculptural forms (realistic, decorative, monumental); the method of life observation – to investigate the anatomical and plastic characteristics of animals as artistic subjects; visual-plastic analysis – to assess the graphic and sculptural stages of composition creation; and the artistic modeling method – to explore the creative process of forming a sculptural image through sketching, stylization, and form generalization. Scientific novelty.

The article offers a comprehensive analysis of the animalistic genre in sculpture, focusing on the integration of life observation, anatomical study, and imaginative-stylistic search by the artist. A systematic model of the stages involved in creating an animalistic sculptural composition is proposed for the first time, encompassing practical observation, graphic preparation, the formation of the artistic concept, and the selection of materials according to the specifics of the image. The article reveals the expressive and functional differences between easel, decorative, and monumental forms within the genre. Scientific novelty also lies in defining animalistic art as a unique synthesis of scientific knowledge of the living world and artistic interpretation, which holds significant relevance for contemporary art education and practice.

Conclusions. Animalistic sculpture is the result not only of technical mastery but also of a deep understanding of nature, animal behavior, and plasticity. The creation of an animalistic sculptural composition involves several sequential stages: life observation, anatomical study, execution of graphic sketches and drafts, and realization of the image in material. The specificity of the model – the animal, which cannot pose – makes life observation particularly valuable. A successful composition combines realism and artistic expressiveness, and may be decorative or monumental, depending on the author's intent. The choice of material, the artist's imagination, and a profound emotional perception of the subject are of vital importance. Animalistic art remains a unique and relevant genre in contemporary visual art, merging scientific insight with artistic thinking and retaining a strong potential for further development.

Key words: animalistic art, sculpture, animal, composition, anatomy, visual art.

Вступ. Анімалістичний жанр посідає особливе місце у системі образотворчого мистецтва, втілюючи споконвічний інтерес людини до світу тварин. Його витoki сягають ще часів первісного суспільства, коли люди намагалися зафіксувати зображення звірів у наскельному живописі, прагнучи не лише прикрасити житло, а й закарбувати важливу частину свого духовного та побутового життя. Зображення тварин у мистецтві були не лише художнім прийомом, але й засобом комунікації, символічного осмислення світу, виявом віри у магічну силу образу.

Анімалістичний жанр у скульптурі, незважаючи на глибоку історичну традицію, сьогодні залишається недостатньо теоретично осмисленим у вітчизняному

мистецтвознавстві, особливо в аспекті методології його створення та педагогічної практики. Більшість наукових джерел зосереджуються на історичних або естетичних аспектах зображення тварин, натомість комплексного аналізу поетапного процесу формування анімалістичної скульптурної композиції – від натурного спостереження до художнього образу – бракує. Ускладнює ситуацію також специфіка моделі (тварини, що не може позувати), що вимагає від художника глибоких знань анатомії, високого рівня спостережливості, володіння техніками стилізації та узагальнення, а також розуміння функціонального призначення майбутньої композиції.

У цьому контексті постає потреба в систематизації практичних, графічних

і художньо-образних підходів до створення анімалістичної скульптури, а також в узагальненні принципів роботи з різними типами зображення – реалістичним, декоративним, монументальним. Актуальність проблеми зумовлена необхідністю інтеграції теоретичних знань і художньої практики у навчальному процесі, а також пошуком нових підходів до вивчення живої природи у сучасному мистецтві.

Виклад основного матеріалу. Анімалістика має глибоку історичну традицію. В епоху давніх цивілізацій зооморфні образи часто поєднувалися з релігійними уявленнями, тотемами, магічними символами. Особливо поширеною вона була у культурі Давнього Єгипту, Месопотамії, Індії, Китаю, Греції та Риму. Багато образів тварин ставали частиною архітектурного декору, ритуальних предметів, культових статуй. Із приходом християнства анімалістика почала розвиватися в межах світського та декоративного мистецтва, втративши сакральний зміст, але зберігши естетичну виразність.

У новітні часи анімалістичний жанр набув особливої популярності серед європейських художників та скульпторів XIX–XX століть, що сприяло його становленню як окремого жанру в академічному мистецтві. Скульптори, такі як Антуан Луї Барі та Євген Лансере, створили шедеври, в яких зображення тварин відзначаються глибокою пластикою, точністю передачі руху, динамікою та характером [3].

На території України розвиток анімалістичного мистецтва пов'язаний із творчістю таких митців, як Юрій Рубан, який залишив помітний слід у скульптурі. Сьогодні анімалістична скульптура – це не лише академічна дисципліна, але й важливий засіб художнього висловлювання, що дозволяє митцю спостерігати, аналізувати та узагальнювати природні форми, збагачуючи власну творчість [7].

Цей жанр охоплює як реалістичне зображення тварин у їх природному середовищі, так і декоративно-стилізовані форми, що виконуються у різних техніках: живопису, графіці,

скульптурі, декоративно-прикладному мистецтві. Творчість анімаліста потребує від митця глибоких знань з анатомії тварин, спостережливості, уважності до дрібних деталей, а також уміння узагальнювати та стилізувати форму задля досягнення художньої виразності. Саме тому анімалістика є не лише художнім жанром, а й способом вивчення живої природи, філософського осмислення взаємин між людиною і тваринним світом.

Історичний аспект. АНІМАЛІСТИКА (від лат. апітаї – тварина) – зображення тварин, птахів та інших живих істот у творах світського образотворчого і ужиткового мистецтва та на ритуальних предметах культового та релігійного призначення. Зображення тварин – одна з головних тем в мистецтві первісної людини. З часом виокремився особливий жанр зображення тварин, що отримав назву – анімалістичний. Це вид мистецтва, в якому провідним мотивом є зображення тварин. "Анімалізм є особливим, самостійним жанром, обраним художником за інтересами, пристрастю до зображення тварин. Тварина є головною темою, «героєм» твору, його зображення є основною метою художника. Початки анімалістики – у верхньому палеоліті (35-10 тис. рр. до н. е.): в скульптурі це гравірування на камені та кістці, дрібна пластика, та в живописі монументальні розписи печер. У мистецтві давніх цивілізацій анімалістика ґрунтувалася на уявленнях про магічну взаємотрансформацію людей і тварин, знання про існування тотемів – тварин-першопредків окремих племен та народів. Значне місце посідає анімалістика у мистецтві давніх народів Центральної Америки, Китаю, Індії, Ірану, Ассирії, Єгипту (культові образи змії, орла, слона, мавпи, корови, дракона, тигра, лева, численні божества з людським тілом та головою тварини), а також античності – Давньої Греції та Риму («Вовчиця з Капітолію», 5 ст. до н. е. (рис. 1); твори Агесандра, Полідора, Афінодора – «Лаокоон», 27 р. до н. е.; твори на теми міфів про подвиги Геракла та ін.). Зооморфні мотиви характерні для давнього мистецтва всіх народів Європи – слов'ян, кельтів, германців, угро-фінів [5].

Із прийняттям християнства анімалістика розвивається переважно у сфері професійного світового мистецтва, проникаючи у міфологію, історію. Зображення тварин можна зустріти в живописі, графіці, декоративно-прикладному мистецтві, ілюстраціях до книг, окреме місце займає в скульптурі. Вперше термін «анімалізм» був вжитий по відношенню до скульптури в 1831 році, коли троє молодих французьких скульпторів Антуан Луї Барі, Крістоф Фратен і Олександр Жуйонне виставили в Паризькому Художньому Салоні невеликі фігурки тварин. Відомі імена багатьох художників і скульпторів-анімалістів: О. Баргц, О. Лаптев, П. Чистяков, Н. Кардовський, П. Клодт, Є. Лансерє [1].

В історії українського образотворчого мистецтва належне місце відводиться творчій спадщині скульптора Ю. Рубана [9].

Рис. 1. «Капітолійська вовчиця». 5 ст. до н. е.

Рис. 2. «Зубр». Скульптор Ю. Рубан

Рис. 3. «Лев і левиця». Скульптор Ю. Рубан

Етапи створення анімалістичної композиції

При створенні композиції, необхідно завжди намагалися не тільки зобразити тварину реалістично, вивчити її анатомію, а й передати її внутрішній світ, пластику та образ. Проте, першим та важливим етапом є вивчення тварини – знання його будови, особливостей (анатомічних даних). Анатомія тварин відрізняється не меншою складністю, ніж анатомія людини. Щоб правильно передати позу тварини, вірно зобразити її рух, необхідно знати співвідношення основних частин скелета-черепа, хребта, грудної клітки, передніх і задніх кінцівок і т.і. Саме анатомічні знання повинні стати основою для створення майбутньої анімалістичної композиції, яка в свою чергу може бути реалістичною, декоративною, з ознаками стилізації, узагальнення, та навіть абстрактно-образною [11].

Першим етапом при вивченні тварини є підготовчі начерки з натури.

Другим етапом майбутньої композиції є авторський задум-ідея, з обранням конкретної тварини чи птаха.

Третім етапом є створення ескізу, з урахуванням можливостей переводу композиції у «матеріал».

При створенні скульптурної анімалістичної композиції однією з особливостей вивчення тварини є анатомічна побудова. Від анатомічно точного знання форми конкретної тварини і її характерних особливостей буде залежати передача достовірності їх в рисунку, начерку та подальшому ескізі

композиції. Відповідно, необхідним етапом є ознайомлення з анатомічною побудовою тварини, яка буде взята за основу майбутньої композиції. Ще однією умовою успіху роботи над анімалістичною композицією є обізнаність в характері покриву тварин. Можна рекомендувати знайомитися зі структурою хутра у звірів на живий натурі, бо шерсть на чучелах, як правило, деформована. Оперення же птахів при виготовленні «чучел» залишається майже без деформацій, тому вивчення детальної будови птахів можна якісно проводити на нерухомих об'єктах [6].

Отримані знання анатомії тварин необхідно враховувати в малюнку-начерку з живої природи. Рисунок з живої природи є найважливішим і відповідальним етапом роботи художника-скульптора анімаліста. Саме від нього залежить подальший успіх і ступінь проявленої майстерності, та втілення образного задуму композиції. «Щоб добре дізнатися тварину, необхідно протягом тривалого часу спостерігати її, багаторазово замальовувати в зміні різних поз і рухів, розглядати поблизу його морду, очі, ніс, пристрій вух, кігті, лапки або копита, усвідомити особливості хутра тварин, як виявляється в них скрита на перший погляд від очей скелет і мускулатура, як ці живі форми переходять з однієї в іншу при поворотах або русі, в ході або бігу» [4; 10]. Рисунок з живої природи виробляє такі якості як спостережливість, «гострота ока», швидкість руки, зорову пам'ять, які важливі в роботі кожного художника. Опора на живу реальність сприяє життєвості будь якого рисунка чи начерку. Для анімаліста вона є основним способом досягнення моделі. Процес роботи анімаліста при всій спільності з характером роботи представників інших жанрів (портрета, пейзажу, і т.і.) відрізняється незмінною цінністю і необхідністю натурних етапів опрацювання моделі.

Особливості роботи над анімалістичною композицією впливають також з характеру самої моделі, що є не тільки рухомою і часто змінює своє положення, але на відміну від людини не здатне позувати. Все це підвищує

питому вагу підготовчого рисунка у всіх його різновидах (начерки, замальовки, етюди). Тут першорядну роль відіграє начерк, який є найшвидшим способом закріплення на папері перших вражень і тому незамінним в малюванні рухомої моделі. Його роль в творчому процесі якісно виступає при зіставленні з фотографією, яка дає художнику багато можливостей познайомитись з тваринним світом, але фіксує особливості з усіма дрібними подробицями і може відволікти увагу художника від головного. Саме метод роботи з природи виховує око, допомагає з побаченого виділити основне. В даному процесі першорядну роль відіграють заповідники і зоопарки. У заповідниках художник-анімаліст спостерігає звіра в середовищі існування, максимально наближеного до природи. Він може замальовувати тварину в панорамному вигляді, на тлі ландшафту і з близької відстані, підкресливши свободу рухів і природність поз. Зоопарк відкриває інший характер природи. Зважаючи на обмеженість тварини в просторі тут майстер отримує можливість більш конкретного і тривалого його вивчення. Відповідно, для виконання поставленого завдання, вивчення особливостей тварини в зоопарку є першочерговою [2].

Матеріали для начерку, рисунку, замальовки, ескізу. Можна використовувати різні види паперу: ватман, офортний, крафт, тонований. Графічні матеріали: графітний або італійський олівець, сангіна, сепія, вугілля, пастель. Для швидкого моменту фіксування тварини чи птаха у русі, можна рекомендувати використовувати фломастери або маркери різної товщини, форми та кольору. Можна застосовувати в одному начерку декілька різно-кольорових маркерів для більшої передачі характеру та образу тварини чи птаха. Туш, китайська туш, пензель.

Створення задуму анімалістичної композиції. Виділяючи етап спостереження і малювання тварин з природи як основний метод пізнання об'єкту, художник щоразу підкреслює його значення в роботі анімаліста. Провідна роль цього процесу визначається не тільки пізнавальними цілями, але і пов'язана з світоглядними поглядами

художника на тваринний світ – пошуками гармонії і досконалості в природі. Натурний етап роботи важливий тим, що саме він лягає в основу художнього образу майбутньої анімалістичної композиції. Підготовчий графічний матеріал для скульптурної композиції допомагає художнику в пошуках композиційного задуму, виборі моделі, типі композиції, матеріалу, в якому буде вирішено скульптурний твір. Іноді задум народжується в процесі рисування чи ескізування, художник помічає цікавий момент руху тієї чи іншої тварини, виразність її фігури. Начерки, замальовки при створенні композиції виступають в двох аспектах: уточнюючі задум скульптури: від (задуму до начерків) і формують замисел (від начерків до задуму). В першому випадку роль начерків і замальовок обмежена підготовчим етапом роботи. У другому випадку роль начерків не зводиться до підготовчих етапів роботи. Під час малювання художник зауважує один або кілька цікавих з його точки зору варіантів, які могли б бути втілені в скульптурі. З них він вибирає один, найбільш виразний.

Скульптурні анімалістичні моделі – ще один етап творчого процесу. Вони допомагають втілити творчу ідею в реальність. Тварина, як носій яскраво вираженою моторної енергії органічно передається в скульптурі.

Створення ескізу анімалістичної композиції. Художник підкреслює рухову пластику звіра в об'ємі, відчуває його енергію, «наповненість» самих форм. Крім того, скульптурний ескіз вже дає перше уявлення про моделі. Скульптор ніби знайомиться з героєм свого майбутнього скульптурного твору. Коли художника влаштовує пластичний варіант етюд, виконаного в глині або гіпсі, він переносить його в кінцевий матеріал – дерево, камінь, бронзу. Проте, на рівні виконання академічного завдання – об'ємно-пластичне рішення в глині може бути результатом завдання.

Відповідно до різного розуміння скульптурного образу і процесу роботи над ним у художників є відповідний погляд на творчий задум. У окремих скульпторів матеріал та натура ніби виступають співавторами

природи, визначають особливості процесу роботи і в цілому, характер скульптурного твору. У інших вагому роль відіграє творча уява, коли скульптурний твір народжується відразу, «на одному диханні». Таким чином, анімалістична композиція може бути розроблена з точки зору задуму як реалістичне відтворення певної тварини або з стилізовано, головне, щоб композиція набувала образності та певної стилістики.

Стилістичне-образне вирішення композиції – одна із основних вимог при виконанні даного завдання. Окреме місце можна відвести декоративній композиції. Різниця між станковою, декоративною та монументальною формами полягає в ступені узагальнення. А ступінь ця визначається характером теми, матеріалом і призначенням речі.

Якщо скульптура існує в безпосередній близькості до людини, особливо в інтер'єрі, то їй властивий пластичний рішення форми більш ретельне і деталізоване. Якщо скульптура за своїм місцем в інтер'єрі і тим більше в екстер'єрі має характер пластичних символів або більше співвідноситься з архітектурою, ніж існує сама по собі, то в цьому випадку потрібно найбільша ступінь узагальнення. Образно-пластичний підхід, що має в основі органічну конструктивність, повинен бути і в речі утилітарного призначення. Тут роль творчої уяви виявляється істотніше, ніж натурна форма зображення. Художня уява призводить до зміни «першообразу» – натури. Змінена модель характеризується новими декоративними рисами. Декоративність стає основним принципом художнього образу, що виступає однією з головних властивостей скульптури. Вона визначається її композиційно-пластичними рішеннями і призначенням. Оскільки монументально-декоративна скульптура синтезує з іншими видами мистецтв, перш за все з архітектурою, вона менше, ніж станкова скульптура зображує предметний світ і менше індивідуалізує прообраз.

Декоративна анімалістична композиція поєднує в собі дві важливі якості: з одної сторони – монументальність, при якій основою є величність і піднесеність ідеї, з іншого

боку, декоративність художнього образу твору, який виступає пріоритетним началом в цьому виді скульптури.

Рис. 4. «Лев-водолей». Скульптор Ю. Рубан. Приклад декоративної, скульптурно-паркової композиції

Висновки. Анімалістичний жанр є надзвичайно важливим і глибоким напрямом у світовому та українському образотворчому мистецтві. Його витoki сягають ще доби палеоліту, коли первісна людина, перебуваючи в тісному контакті з природою, прагнула відобразити тварин у наскельному живописі, пластиці та гравюрі. Відтоді зображення тварин неодноразово набувало символічного, ритуального, магічного значення і стало невід’ємною частиною художньої культури різних народів світу.

Протягом століть анімалістика розвивалася, трансформувалася і пристосовувалася до нових естетичних, релігійних, культурних та наукових уявлень. Особливої ваги вона набула у світському мистецтві, де тварина перестала бути лише символом чи тотемом, а стала самостійним об’єктом зображення – героєм твору. Поступово художники почали досліджувати не лише зовнішній вигляд тварини, а й її характер, звички, пластику руху, настрої, що значно поглибило виразність і художню якість анімалістичних творів.

У скульптурі анімалістика займає важливе місце. Вона дозволяє відчутти і передати

об’ємну форму, динаміку та внутрішню енергію живої істоти. Художник-скульптор повинен володіти не тільки професійною технікою, а й глибокими знаннями з анатомії, поведінки тварин, особливостей їх покриву, структури та емоційного стану. Важливим етапом у створенні анімалістичної композиції є малювання з природи, яке дозволяє точно передати форму, рух і характер моделі, розвиває спостережливість і чутливість митця.

Сучасна анімалістика поєднує в собі реалістичні й стилізовані підходи, що дозволяє художнику вільно експериментувати з формою, фактурою та образністю. Вона успішно реалізується як у станковій, так і в декоративній чи монументальній скульптурі, зберігаючи свою актуальність і в наш час. Особливої уваги заслуговують художники-анімалісти, які своїм творчим доробком сприяли розвитку жанру: від класиків європейської школи до видатних українських митців, таких як Юрій Рубан.

Анімалістичне мистецтво є результатом не лише технічної майстерності, але й глибокого розуміння природи, поведінки та пластики тварин. Створення скульптурної анімалістичної композиції передбачає низку послідовних етапів: натурні спостереження, анатомічне вивчення, виконання графічних начерків і ескізів, реалізація образу в матеріалі. Специфіка моделі – тварини, що не може позувати – робить натурну практику особливо цінною. Успішна композиція поєднує реалістичність і образність, може бути декоративною чи монументальною, в залежності від задуму автора. Суттєве значення має вибір матеріалу, художня уява та глибоке емоційне сприйняття об’єкта. Анімалістика є унікальним жанром, що поєднує наукове знання з художнім мисленням, зберігаючи значний потенціал розвитку в сучасному мистецтві.

Таким чином, анімалістичний жанр – це не просто технічне відтворення зовнішнього вигляду тварин, а складне художнє дослідження природи, її гармонії, руху та душі. Його вивчення є важливим етапом у підготовці митця і розширює світогляд, розвиває естетичне бачення й любов до живого світу.

Література:

1. Алієва В. В. Основи скульптури : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2012. 168 с.
2. Балог А.С. Від задуму до втілення у камені: поетапний аналіз роботи над скульптурним монументом. *Українська академія мистецтва* : Зб. досл. та наук.-метод. пр. Київ, 2014. Вип. 23. С. 42–50.
3. Дьяків Ю.М. Історія образотворчого мистецтва. Львів : Світ, 2006. 352 с.
4. Єфремов О.І. Композиція в образотворчому мистецтві. Харків : Факт, 2007. 144 с.
5. Кириченко О.В. Тварини в мистецтві: еволюція образу від палеоліту до сучасності. Харків : Ранок, 2020. 128 с.
6. Ковальчук Т.П. Особливості побудови анімалістичної композиції у скульптурі. *Вісник Харківської академії дизайну і мистецтв*. 2022. № 1(31). С. 112–118.
7. Нестеренко І.О. Анімалістичний жанр у сучасному образотворчому мистецтві : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2019. 204 с.
8. Новікова І.А. Декоративна скульптура: основи стилізації та узагальнення. Київ : Мистецтво, 2010. 130 с.
9. Рубай Ю.І. Скульптурна пластика: вибране. Київ : Музей сучасного мистецтва, 2014. 96 с.
10. Черниш Н. О. Основи композиції в скульптурі. Львів : Світ, 2012. 212 с.
11. Шевченко М.А. Пластика в анімалістичній скульптурі: техніка, стиль, образність. *Мистецтвознавчі записки*. 2021. № 40. С. 85–92.

References:

1. Aliieva, V. V. (2012). *Osnovy skulptury* [Fundamentals of sculpture]. Lybid. [in Ukrainian].
2. Baloh, A. S. (2014). Vid zadumu do vtillennia u kameni: poetapnyi analiz roboty nad skulpturnym monumentom [From conception to realization in stone: A step-by-step analysis of work on a sculptural monument]. *Ukrainska akademiia mystetstva: Zb. dosl. ta nauk.-metod. pr.*, 23, 42–50. [in Ukrainian].
3. Diakiv, Yu. M. (2006). *Istoriia obrazotvorchoho mystetstva* [History of fine arts]. Svit. [in Ukrainian].
4. Yefremov, O. I. (2007). *Kompozitsiia v obrazotvorchomu mystetstvi* [Composition in fine arts]. Fakt. [in Ukrainian].
5. Kyrychenko, O. V. (2020). *Tvaryny v mystetstvi: evoliutsiia obrazu vid paleolitu do suchasnosti* [Animals in art: Evolution of the image from the Paleolithic to the present]. Ranok. [in Ukrainian].
6. Kovalchuk, T. P. (2022). Osoblyvosti pobudovy animalistychnoi kompozitsii u skulpturi [Features of constructing animalistic composition in sculpture]. *Visnyk Kharkivskoi akademii dizainu i mystetstv*, 1(31), 112–118. [in Ukrainian].
7. Nesterenko, I. O. (2019). *Animalistychnyi zhanr u suchasnomu obrazotvorchomu mystetstvi* [Animalistic genre in modern fine arts]. Interservis. [in Ukrainian].
8. Novikova, I. A. (2010). *Dekoratyvna skulptura: osnovy stylizatsii ta uzahalnennia* [Decorative sculpture: Fundamentals of stylization and generalization]. Mystetstvo. [in Ukrainian].
9. Rubai, Yu. I. (2014). *Skulpturna plastyka: vybrane* [Sculptural plastic: Selected works]. Museum of Modern Art. [in Ukrainian].
10. Chernysh, N. O. (2012). *Osnovy kompozitsii v skulpturi* [Fundamentals of composition in sculpture]. Svit. [in Ukrainian].
11. Shevchenko, M. A. (2021). Plastyka v animalistychnii skulpturi: tekhnika, styl, obraznist [Plasticity in animalistic sculpture: Technique, style, imagery]. *Mystetstvoznavchi zapysky*, 40, 85–92. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 19.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)